

Paragjykimet dhe stereotipet

Natyra dhe fuqia e paragjykimit – Paragjykimi, stereotipi, racizmi dhe seksizmi janë situata ku përshkruhet një vlerësim negativ të një grupi dhe pjesëtarëve të tij individual që është thelbi i paragjykimit. Paragjykimi është vlerësim - gjykim negativ apo pozitiv i një individi apo më shumë individësh duke i identifikuar ata me një grup të caktuar pa i analizuar karakteristikat e veçanta. Pra, paragjykimet qenkan qëndrime apo bindje ndaj një grupi të caktuar.

Dy paragjykimet më të përhapura janë: ai racor dhe seksual.

Paragjykimi racor- Në thelbin e botës , çdo racë përbën një pakicë.Për një biolog molekular , ngjyra e lëkurës është një karakteristikë e parëndësishme njerëzore e kontrolluar nga një dallim i vogël gjenetik mes racave ku natyra nuk i ndan racat në kategori të përcaktuara rreptësisht.Jemi pra ne ose ai dhe jo natyra që e quan një person si afro-amerikan.

Disa fëmijëve zezak në vitet '40 kur i ipeshin për të zgjedhur mes kukullave të bardha dhe të zeza ata zgjidhnin të zezat por në vitet e '70 ata i zgjidhnin të bardhat ku me kalimin e kohës nisi të zhduket paragjykimi racor duke i parë të bardhët dhe të zinjët si të barabartë në tipare të tilla si zgjuarësi,përtaci dhe varësi.

Problemet që lidhen me marrëdhëniet intime ndërracore preken ende nga paragjykimi.

Në një anketë kombëtare të amerikanëve ,75% thanë se do të blinin gjëra në një dyqan të drejtuar nga homoseksualët por vetëm 39% e individëve do të shkonin për vizitë tek një doktor homoseksual.

Dankan (1976) u paraqiti studentëve disa filmime ku paraqitej një burrë i bardhë duke e përplasur në tokë një burrë të zi apo me ngjyrë .Vetëm 13% e studentëve e quante këtë aspekt dhunë duke e justifikuar përplasjen si “ shaka” ose “dramatizim”

Por kjo gjë nuk thuhet kur ndodhte e kundërta kur një burrë i zi e përplaste një burrë të bardhë dhe në këtë rast 73% e studentëve thanë se burri i zi përdori dhunë ndaj burrit të bardhë, pra opinion u ndryshua nga “shakaja” në “dhunë”

Mendimi Kritik- shembuj të tillë kemi shumë në Kosovë përgjatë 15 viteve të pas luftës (pa elaboruar periudhat e para luftes se fundit ne Kosovë) që Serbët gjithmonë shumë bukur i elaborojnë dhe i justifikojnë dëmet e tyre ndaj popullit Shqipëtar. Dhe ende edhe sot çdo veprim që bie në kundërshtim me normat , ligjet etj...dhe çdo dhunë e servuar nga ata tek opinion ndërkombëtar ka peshë më të vogël ose imtësohet sesa nga ana Shqipëtarëve kur veprojnë një gjë të tillë të quajtur “dhunë ose kërcënim” ose kundërshtim ndaj Serbëve apo politikave të tyre, do të tingëllonte me jehonë të madhe ndërkombëtare.

Si pasojë, personalitet e tona ende po ballafaqohen me gjykata dhe pasojat e luftës së fundit duke dhënë llogari nga natyra e pergjithshme e hamendesimeve apo paragjyqimeve para dhe gjatw periudhës së luftes kurse për gjenocidet e Serbëve ende gjykatat janë në procedura të stërgjatura ne tere Ballkanin.

Në botë, komuniteti Shqipëtar deri ne vitet e “90 janë identifikuar me paragjykimin se nëse i ke 5-7 fëmijë je Shqipëtar.Pra, me këtë fakt Ne këto paragjyqime i ndjejmë dhe veprojmë ashtu.

Stereotipet-janë besime , pergjithësime ndaj një grup njerëzish dhe mund të jenë të vërteta dhe të pavërteta.

Stereotipet gjinore-Tre shkencëtarë të Universitetit të Miçiganit u treguan studentëve disa foto të një grupi punues me femra dhe meshkuj secili prej burrave të paraqitur në pikturë mori më tepër vota se 3 gra të marra së bashku dhe ky stereotip i burrave si udhëheçës nuk është vetëm mendim i burrave por edhe mendimi nga vetë gratë pjesmarrëse në hulumtim.

Nga hulumtime të shumta del se njerëzit nuk i përgjigjen grave me emocione negative shembull siç bëjnë me disa grupe të tjera si karshi zezakëve homove etj etj, dhe këtë Igli (1994) e quan mrekullueshmëri të gruas sepse gratë ata i përceptojnë si të ndjeshme të dashura dhe që vijnë në ndihmë më shumë sesa burrat dhe se puna e tyre dita ditës po vlerësohet më shumë.

Pra, a e ka përmbushur misionin e saj lëvizja feministe? Ashtu si me paragjykimin racor , paragjykimi flagrant gjinor po vdes, por prirjet e fshehura ende jetojnë.

Mendimi Kritik-Gruaja edhe ndërkombëtarisht është parë si krijesë e dobët dhe inferiore duke u bazuar në të dhënat që e dallojnë nga mashkulli siç janë : Feja ku e sheh gruan nën mburojën e intelektualizmit dhe moralit mashkullor; shumë pak pozicione drejtuese mbulohen nga femrat, pagat janë gjithnjë më të ulëta se tek meshkujt, bile thuhet se një edukatore fëmijësh paguhet më pak sesa një mashkull që punon në mirëmbajtje të mbeturinave dhe pasuria e tyre është në raport me mashkullin 1/100.

Gratë e Shqiptarëve me traditë për dekata të tëra kanë qenë amvise me pa mundësi shkollimi dhe tregimi të aftësive dhe kapaciteteve intelektuale. Por ,koha e pasluftës solli benefitet duke u praktikuar me pune /shkollim dhe duke dëshmuar vehten me mirëkuptim nga bota mashkullore me Kanun...

Paragjykimet gjithashtu mund të shfaqen aty ku e presim më pak. Shkencëtarët theksojnë se njerëzit e përceptojnë paragjykimin dhe diskriminimin kur e parashikojnë atë si të bardhët ndaj të zinjëve , burrat ndaj grave,dhe të rinjtë ndaj të vjetërve.

Në të tilla raste dyshimet e tona vërtetohen kur diskriminon femra femrën , të rinjtë nënvleresojnë te moshuarit apo dhe femijet etj etj .

Pavarësisht nivelit të lartë apo dhe të ulët të paragjykitimit individi ka prirje për të frenuar mendimet dhe ndjenjat paragjykuese.

Pra, është si të thyesh një zakon të keq kur përpiqemi të fenojmë mendimet e padëshiruara si për ushqimin, për intimitetin me mikeshën e një miku,ato gjykuese për një grup tjetër dhe ato mendime gjithnjë refuzojnë të largohen.

Ka disa teori lidhur me shkaqet e paragjykitimit e ato mbështeten me teoritë e mëdha të njohura konjitive, psikodinamike , situative dhe historiko-kulturore.

Trajtimi historik ,social e kulturor është mjaftë I rëndësishëm ku historikisht është parë se gratë nuk janë të përshtatshme për vozitje të makinave gjë që tani del se shumë gra ngasin veturën por pak janë taksiste dhe kamioniste dhe për këtë arsye këto dukuri quhen edhe si paragjykime historike.

Diskriminimi-zakonisht I atrubuohet minoriteteve ku si pasojë nis në hështje dhe përfundon në dhunë.Vëmendja më e madhe ndaj minoriteteve për t'u u paragjykuar është në momentet e zhvillimit urbanistik të hovshëm, në konkurrencën e punës ku ekonomia pëson rënie, në politike ku gratë me më pak vota se meshkujt e kanë të drejtën për asamble,si dhe për teritore ku janë mëse të njohura luftërat që shkakojnë gjithmonë na del Femra!

Trajtimi Psikodinamik- zakonisht njerëzit kur janë të frustruar pamundësinë e realizimit të qëllimit të tyre e zhvendosin tek personat më të dobët se vet. Kjo ndodh edhe ndaj minoriteteve, edhe ndaj familjarëve të ngushtë ku thuhet se personat më paragjykues janë ata me personalitet autoritar.

Pra, këta persona kane qenë shumë udhëheqës, shumë baballarë dhe nëna që me ndëshkime fizike ,kërcënime e ndëshkojnë me rreptësi mosbindjen e fëmijës ku më vonë pasojat janë tejet evidente tek fëmiju që e kanalizon energjinë gjate zhvillimit te tij tek grupet më të dobëta ne shoqeri.

Trajtimet Konjitive- Thirrja dhe nxitja janë metoda tejet të vjetëra por me efekt pozitiv ku konsiston në vënien në dukje të vlerave të grupeve të paragjykuara.Një shembull konkret është Martin Luter Kingu ku në vitin '63 me rreth 200 mijë njerëz treguan vlerën dhe drejtësinë morale të ndalimit të paragjytimeve e diskriminimit.

Strategjia e kësaj metode synon të bindë për drejtësinë morale , lirisë dhe demokracisë së individëve duke mos u paragjykuar individi në bazë të përkatësisë etnike apo racore.

Propaganda- apelet për ti dhënë fund paragjytimeve duke sjellur shtrembërim faktesh, maskime etj sjell në ndryshim të paragjykitimit pozitiv ose negativ .

Pra, paragjykimet dhe stereotipet qenkan bindje ,besime krahas grupeve të ndryshme shoqërore duke I përfshirë edhe ato shëndetësore që I kemi ndaj dikujt që vuan me dëmtime intelektual apo edhe fizike.

Por fakte të tjera sjellin se pikërisht këta njerëz janë tejet të sukseshëm.

Prill,2015

Mr.Sc.Besa Beqiri Zejnullahu

